

De tijgermug (*Aedes albopictus*) vormt een risico voor de volksgezondheid, omdat hij twintig verschillende virussen kan overbrengen, zoals knokkelkoorts, gele koorts en bepaalde vormen van herenontsteking. Het insect wordt aangetroffen in "lucky bamboo", een sierplant die met containers vol uit China wordt geïmporteerd. Met ingang van januari 2009 bestaat er een wettelijke regeling die zowel de import van als de handel in sierbamboe verbiedt als deze tijgermuggen en de larven en eitjes daarvan met zich meedragen. In de praktijk blijkt de import niet te worden gecontroleerd; ambtenaren zien er alleen op toe of er geen besmette planten de kassen verlaten, meldt Wilfried Reinhold op zijn website tijgermug.info.

Foto James Guthary

In Nederland duikt de alseambrosia (*Ambrosia artemisiifolia*) steeds vaker in tuinen op, mede dankzij mensen die graag vogels met zaad en vetbollen de winter doorhelpen. Gemorst ambrosia-vruchtjes ontkiemen gewoon onder de voederplank. „Er zijn aanwijzingen dat de klimaatomstandigheden voor deze soort steeds gunstiger worden”, zegt ir. Arnold van Vliet, al acht jaar de sturende kracht achter de Natuurkalender en eveneens nauw betrokken bij de AllergieRadar. Elke plant verspreidt naar schatting ruim 1 miljard pollen, die extreem allergiegeen zijn. Ze blijken vijf keer sterker dan graspollen en zijn wereldwijd de belangrijkste veroorzakers van hoikoorts. Naar schatting 10 tot 15 procent van de bevolking is daar gevoelig voor.

Foto Landwirtschaft und Wald

Het kost de Amerikanen jaarlijks vele honderden miljoenen dollars om hem te bestrijden, maar de rode vuurmier (*Solenopsis invicta*) is daar niet meer weg te krijgen. Het insect, 2 tot 6 millimeter groot en oorspronkelijk afkomstig uit het Amazonegebied, maakt picknicken en andere buitenactiviteiten vrijwel onmogelijk. Trapt iemand op een nest, dan ruikt een kolonie massaal uit en deelt gemene beten uit. Op deze pijnlijke plekken ontstaan witte blaren, die bij openkrabben tot ontstekingen kunnen leiden. De agressieve exoot, meegelif met ficussen uit de VS, houdt zich ook in Nederland op. Op welke schaal is Wilfried Reinhold onduidelijk, want de minister van LNV weigert hem documenten met nadere informatie te geven.

Foto SABCL

Binnen de waterschappen circuleert een zwarte lijst van exotische waterplanten die niet meer verhandeld zouden moeten worden vanwege hun woekerende gedrag, waaronder de grote waterlily (foto). „Er worden in Nederland momenteel 27 soorten waterplanten als exoot beschouwd”, zegt Cees van Bladeren, beleidsmedewerker van de Unie van Waterschappen. „Daarvan vallen er zeker tien in de categorie "lastig". Ze groeien normaal in Australië of Zuid-Amerika en zijn in veel gevallen als vijverplant naar Nederland gehaald. Komen ze in het oppervlaktewater terecht dan overwoekeren ze in korte tijd complete sloten en vaarten. Watergangen groeien dicht, de aan- en afvoer van water wordt belemmerd en er treedt verstikking van het andere waterleven op. Met het opruimen is jaarlijks circa 3 miljoen euro gemoeid.”

Foto Richard Torrens

De zonnebaars (*Lepomis gibbosus*) zwemt al honderd jaar in Nederland, vooral in open wateren. De Noord-Amerikaanse roofvis is de laatste decennia echter sterk in opmars. „Tuincentra en aquariumhandels verkopen deze exoot al een tijdje”, aldus Wilbert Bosman, onderzoeker van RAVON (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland). „Nietsvermoedende eigenaren van aquaria en tuinvijvers denken een onschuldige visje te kopen, maar elk vrouwtje legt wel een paar duizend eieren. Binnen de kortste tijd ontstaat er overbevolking en wordt het overschot in de natuur gedumpt.” Vooral in geïsoleerde wateren waar gewoonlijk geen vis zwemt, zoals vennen en poelen, zijn de gevolgen desastreus. „De zonnebaars bereikt daar extreem hoge dichtheden en vreet werkelijk alles op.”

Foto Tino Strauss

De Zoogdiervereniging stuitte de afgelopen vijf jaar op negen exotische eekhoornsoorten die in Nederland in vrijheid leven. Zo scharrelen bij Weert Pallas' eekhoorns (foto), zijn in Sint Anthonis Chinese boomeekhoorns gezien en nemen in Tilburg Siberische grondeekhoorns steeds meer bos in gebruik. Vorig jaar werden in een Amersfoortse nieuwbouwwijk Japanse eekhoorns gevangen. Al deze beestjes beginnen hun leven in Nederland als huisdier, vertelt eekhoornonderzoeker Vilmar Dijkstra. „Ze worden losgelaten of weten uit hun behuizing te ontsnappen. Ze vormen een gevaar voor de inheemse rode eekhoorn.” De Zoogdiervereniging pleitte eind mei in een brief aan de Tweede Kamer en minister Verburg van LNV voor een verbod op het houden van grijze eekhoorns en Pallas' eekhoorns in Nederland.

Foto Ard van Roij

Van de rosse stekelstaart (*Oxyura jamaicensis*), een exotische eend uit Noord-Amerika, leven in Nederland enkele tientallen exemplaren in het wild. De populaire siervogel heeft de pech dat hij zich in de vrije natuur kan kruisen met de witkopende (*Oxyura leucocephala*), Europa's zeldzaamste eend die alleen in Spanje voorkomt. Dit kan er op de lange termijn toe leiden dat deze beschermde soort uitsterft, want de hybride nakomelingen zijn gewoon vruchtbaar. De Europese Unie riep de lidstaten op stappen te ondernemen. Minister Verburg van LNV stuurde de provincies eind vorig jaar een brief om de exoot als bejaagbare soort aan te wijzen. Ook Vogelbescherming Nederland is daar voorstander van.

Foto John Mosesso

Platform attendeert op beruchte planten en dieren uit het buitenland

Grensoverschrijdende lastposten

De muskrat, ooit voor zijn bontjas uit Noord-Amerika gehaald, is in Nederland zo ingeburgerd dat niemand deze gravende lastpost meer als exoot ervaart. Ondertussen vergallen steeds meer ongewenste planten en dieren uit het buitenland het leven in deze contreien. De roep klinkt om met een harde anti-immigrantenpolitiek de toestroom van deze invasieve vreemde delingen te stuiten.

Willem H. Smith

Op de achtergrond raast het verkeer over de A2, maar in tuinpark Amstelglorie lijkt Wilfried Reinhold aan de hectiek van alledag te ontsnappen. De groene oase aan de rand van Amsterdam acht hij in ieder geval een geschikte locatie om het probleem van invasieve exoten te belichten. Wandelend naar zijn tuinhuisje heeft de natuur liefhebber zelfs een aansprekend voorbeeld binnen handbereik: de Japanse duizendknoop (*Fallopia japonica*).

„Deze plant wordt wereldwijd tot de honderd ergste exoten gerekend. Schiet een stukje wortel of stengel ergens wortel, dan heb je binnen de kortste keren een formidabele struik. In de meeste gevallen gaat het om vrouwelijke exemplaren met steriele meeldraden, maar recent zijn ook mannelijke planten gevonden die stuifmeel produceren. Zou er kruisbestuiving plaatshebben en verloopt de verspreiding ook via kiemkrachtige zaden, dan is het hek helemaal van de dam.”

Burgerschapsgoed

De strijd tegen grensoverschrijdende lastposten neemt inmiddels een groot deel van Reinholds vrije tijd in beslag, vooral nadat hij vorige maand het Platform Stop Invasieve Exoten in het leven riep. Het begon allemaal met de tijgermug, die hij sinds 2006 op de huid zit. Het gevecht tegen het Aziatische steekbeestje vloekt voort uit een persoonlijke vete, maar heeft naar zijn zeggen meer te maken met burgerschapsgoed.

„Ik las dat de rijksoverheid met enkele importeurs een overeenkomst wilde sluiten om verspreiding van dit levensgevaarlijke mugje in Nederland te voorkomen. Als milieujurist vond ik deze discussie interessant. Nieuwsgierig informeerde ik bij ministeries naar andere gezondheidsbedreigende exoten.

Volksgezondheid leverde alles wat ik wilde hebben, al was dat niet veel. Landbouw, waar op dit terrein de meeste expertise zit, wilde deze problematiek liever binnenskamers houden. Via een procedure in het kader van de Wet openbaar bestuur kreeg ik pas na acht maanden slechts 6 documenten, terwijl ik om 33 stukken had gevraagd. Na het indienen van een bezwaarschrift kreeg ik er nog drie, waarvan de helft van de tekst was weggeklakt.”

Voorzorgsbeginsel

Verontrustend vindt Reinhold dat niet alleen de gewone burger, maar ook parlementariërs onvoldoende worden voorgelicht.

„In oktober 2007 zond de minister van LNV de beleidsnota Invasieve exoten aan de Tweede Kamer. Daarin werd met geen woord gerept over het zogeheten Achtergronddocument, dat de minister uitdrukkelijk adviseert het voorzorgsbeginsel te hanteren. Dus: uitgaan van schadelijkheid, tenzij het tegendeel is aangetoond.”

Tot nu toe komt de overheid alleen maar in actie als een soort duidelijke risico's oplevert voor de agrarische sector, beweert Reinhold. „Of als er sprake is van invoer van bacteriën en virussen die zeer gevaarlijk zijn voor de volksgezondheid of de veestapel. Bij soorten die 'alleen maar' schadelijke effecten hebben op natuur, waterbeheer of gezondheid, blijft preventie of bestrijding meestal achterwege.”

Wel bracht het ministerie van LNV bij de Plantenziektenkundige Dienst (PD) in Wageningen op 1 januari het Team Invasieve Exoten (TIE) in stelling. „Met dit team geeft de overheid invulling

aan afspraken die zijn vastgelegd in de "Convention on Biological Diversity". Op basis van dit internationale verdrag is Nederland verplicht om exoten te bestrijden. Maar die aanpak gaat niet ver genoeg, want het TIE, dat uit slechts drie ambtenaren van de PD bestaat, richt de aandacht alleen op soorten die de natuur bedreigen. Met gezondheidsbedreigende soorten zoals de rode vuurmier houden zij zich niet bezig, want die zouden door de minister van Volksgezondheid moeten worden aangepakt. Wat echter niet gebeurt. Zonder een afgestemd beleid vallen zaken dus tussen wal en schip.”

Grote schadepost

Zijn platform wil een eind maken aan dit verkokerde denken en tegelijk de aandacht vestigen op biologische im-

migranten die werkelijk een bedreiging voor de hele samenleving vormen.

„Het Nederlands Soortenregister heeft recent 924 van de 35.578 Nederlandse soorten als exoot aangemerkt, verdeeld over 420 dieren, 275 planten en 229 schimmels. In alle gevallen betreft het organismen die in Nederland van nature niet thuishoren en door menselijk toedoen, bewust of onbewust, meestal vanuit andere werelddelen, hier zijn terechtgekomen en zonder hulp zich explosief ontwikkelen. Denk aan snuitkevers die met struiken uit Spanje ons land worden binnengebracht of zeedieren die met ballastwater van schepen de oceanen overgesleept worden.”

De lijst is volgens Reinhold verre van compleet. „Groot minpunt is dat er alleen exoten op staan die al minstens tien

jaar in ons land voorkomen. Tal van invasieve soorten van recenter datum blijven zo 'onzichtbaar', waardoor de kans groot is dat ze bij publiek, onderzoekers en beleidsmakers onvoldoende aandacht krijgen. Juist in het beginstadium zijn ze nog relatief gemakkelijk te bestrijden.”

Hij pleit ervoor alert te zijn op de komst van nieuwe soorten en in alle gevallen het voorzorgsbeginsel te hanteren. „Indien onvoldoende wordt ingegrepen is de populatie op den duur niet meer uit te roeien en is de schade onomkeerbaar.”

De uitheemse diersoorten jagen de samenleving op hoge kosten: naar schatting tussen de 1,3 en de 2,1 miljard euro per jaar. Alleen al de muskrattenbestrijding slokt in Nederland ruim 30 miljoen euro op. Zo'n 440 vangers

● Wilfried Reinhold, hier bij een Japanse duizendknoop, attendeert met het Platform Stop Invasieve Exoten op biologische immigranten die werkelijk een bedreiging voor de samenleving vormen.

Foto RD

hebben daar een dagtaak aan. Voor één enkele exoot een indrukwekkend aantal dat in schril contrast staat met de omvang van het TIE dat honderden exoten in de peiling moet houden.

Afgezien van de aantasting van de volksgezondheid en de veiligheid vormen de biologische immigranten een bedreiging voor de mondiale biodiversiteit.

Reinhold: „Elke invasieve exoot heeft ruimte nodig, neemt de plek in van een inheemse soort en verstoort de natuurlijke balans. Doen we niets, dan krijgen we een McDonald's-natuur die wereldwijd hetzelfde is.”

Zwarte lijst

Omdat het ondoenlijk is de aandacht op bijna duizend invasieve exoten te richten, presenteert zijn platform een top 100 van de meest beruchte soorten in Nederland, zoals de tijgermug en de ambrosia. „Deze zwarte lijst is niet bedoeld om paniek te zaaien. Ik wil juist de discussie aanzwengelen en hoop dat gelijkgestemden zich bij het platform aansluiten.”

Ondertussen plaatst de Japanse duizendknoop het bestuur van het Amsterdams volkstuincomplex voor een dilemma. „Het is goed mogelijk dat deze woekeraar alleen uit te roeien is met een chemisch onkruidbestrijdingsmiddel zoals RoundUp. Voor Amstelglorie, het eerste tuinpark in Nederland met de hoogste waardering van het Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren, is het toepassen van dergelijke middelen vanwege dit keurmerk echter niet toegestaan.”

▣ refdag.nl/natuur (voor uitgebreide soortbeschrijvingen), invasieve-exoten.nl, nederlandsesoorten.nl, issg.org.

INHOUD

PAGINA 19
Campagnes richten zich in juni vooral op herkenning van huidkanker.

PAGINA 19
Speuren naar sterren voor leek en geleerde.

Eindredactie: W. van Hengel